

آفت‌های زبان ۱۱

۱- امام علی (ع) درباره سخن گفتن چه می‌فرمایند؟

توانایی سخن گفتن یکی از مهم‌ترین نعمت‌های خداوند به انسان است. انسان از این طریق، با دیگران ارتباط برقرار می‌کند، نیازها و درخواست‌هایش را بازگو می‌کند، با دیگران مشورت می‌کند، احساسات خود را بیان می‌کند و دیگران را راهنمایی می‌کند. از سوی دیگر، انسان گاهی نیز با سخن گفتن دیگران را اذیت می‌کند، دروغ می‌گوید، تهمت می‌زند و گناهان متعددی را مرتکب می‌شود.

در واقع، سخن گفتن شخصیت درونی انسان را آشکار می‌سازد.

حضرت علی علیه السلام می‌فرماید:

۱) (هنگامی که سخن می‌گویید شناخته می‌شوید؛ زیرا انسان زیر زبان

خود پنهان است.) ۱

به نظر شما، نعمت سخن گفتن چه تأثیری در زندگی انسان در این دنیا و جهان آخرت دارد؟
توانایی سخن گفتن هم می‌تواند برای انسان مفید باشد هم مضر - اگر انسان سخن نیک بگوید می‌تواند در دنیا و آخرت به سعادت برسد و اگر سخن بگوید به شقاوت برسد.
آیا همه از نعمت سخن گفتن به درستی استفاده می‌کنند؟
خیر

***

۲- سه نمونه از گناہانی که با زبان انجام می شوند را بنویسید؟ دروغ گفتن - غیبت کردن - ناسزاگویی

۳- نمونه های از دروغهایی که انسانها متوجه آنها نیستند را بنویسید؟

۴- امام حسن عسکری (ع) درباره دروغ گفتن چه می فرماید؟

ما در ادامه این درس، به بررسی برخی از گناہان زبان می پردازیم که می توانند تأثیرات خطرناکی بر سعادت انسان داشته باشند و از سوی دیگر ترک آنها و آلوده نشدن به این گناہان موجب رستگاری و دست یافتن به بهشت زیبای خداوند می شود :

۱- دروغ گفتن : در سال پیش دانستیم که دروغگویی علاوه بر اینکه عذاب الهی را در روز جزا در پی دارد، در همین دنیا نیز سبب از بین رفتن اعتماد دیگران نسبت به فرد و تنهایی او می شود. دروغگو یا می خواهد به وسیله دروغ چیزی را به دست آورد یا قصد دارد خودش را از مشکلی رهایی بخشد. فرد دروغگو در این حالت فراموش می کند که هیچ قدرتی بالاتر از قدرت خداوند نیست و تا او نخواهد هیچ سود و ضرری به کسی نخواهد رسید.

نکته مهمی که باید به آن توجه کنیم این است که گاهی افراد بدون آنکه خودشان متوجه باشند دروغ می گویند^۳ مثلاً به دلیل علاقه ای که به فرد دیگری دارند، در تعریف کردن از او زیاده روی می کنند، یا به سبب دشمنی که با کسی دارند، بدون اینکه حواسشان باشد، از سر دشمنی و کینه دروغ می گویند،^۳ در تمامی این موارد افراد با دروغ خود را در معرض گناہان فراوانی قرار می دهند.

امام حسن عسکری علیه السلام می فرماید :

۴ (زشتی ها همگی در خانه ای جمع شده اند که کلید آن دروغ است)^۴

جواب ۱ خودت را امتحان کن
ص ۹۴

اثره علیه السلام همواره تأکید داشته اند که دروغ گفتن موجب نابودی ایمان می شود و انسان را از هدایت الهی محروم می سازد. همچنین دروغ، حافظه انسان را ضعیف می کند و به قول مشهور، «دروغگو کم حافظه است». از سوی دیگر عادت به دروغ گفتن، موجب فقر و تنگدستی انسان نیز می شود؛ چرا که برکت از زندگی انسان می گریزد.

۵ (کسی می تواند دروغ گفتن را ترک کند که همواره قبل از سخن گفتن به عواقب گفتارش بیندیشد. همچنین در ترک عادت زشت دروغ گفتن، دوری از کسانی که دروغ می گویند، تأثیر فراوانی دارد)^۵

۵- دومورد از راه های ترک دروغ گفتن را بنویسید؟

بیشتر بدانیم

تعارف دروغین

گاهی برخی افراد در تعارفات به دروغ، مطلبی را می گویند و تصور می کنند چون تعارف است اشکالی ندارد؛ مثلاً وقتی او را به خوردن غذایی دعوت می کنند، درحالی که واقعاً دوست دارد از آن غذا بخورد می گوید: «میل ندارم» گاهی هم فقط از روی عادت، از دیگران دعوت های بی مورد می کند و چیزی را به آنها

۱. بحار الأنوار، ج ۶۹، ص ۲۶۳. * روایت حفظ شود.

به نظر شما چرا غیبت کردن جزء گناهان بزرگ محسوب می شود و بسیار نهی شده است؟
در اسلام توصیه فراوانی به برادری، مودت و صمیمیت می شود؛ بنابراین، تعاون و رفاقت میان مسلمانان اهمیت بسیاری دارد و هرکاری که سبب جدایی و دشمنی میان آنان باشد حرام است.

وقتی افراد درباره همدیگر غیبت می کنند، کینه و ناراحتی نسبت به یکدیگر را در دل خود می پروراند و دیگر نمی توانند مانند گذشته با هم دوست و متحد باشند. کسانی که به غیبت گوش می دهند نیز دیگر نمی توانند مانند گذشته به فردی که درباره اش بدگویی شده اطمینان داشته باشند. از این گذشته، کسی که اشتباهی کرده و دوست ندارد دیگران آن اشتباه را بدانند، ممکن است به زودی کار اشتباهش را جبران کند؛ اما همین فرد اگر بداند که همه از عیب های او با خبر شده اند و دیگر کسی به او اعتماد ندارد، انگیزه ای برایش باقی نمی ماند تا اشتباهش را ترک کند و به این ترتیب، می تواند هر گناه دیگری را نیز مرتکب شود و این یعنی نابودی و هلاکت!

همچنین غیبت نوعی تبلیغ و اشاعه کارهای ناپسند است که در این دنیا دین انسان را نابود می کند. ^۷ (خداوند در مجازات غیبت کننده، کارهای نیکش را به حساب کسی که از او غیبت شده می نویسد و توفیق انجام کارهای نیک را نیز از غیبت کننده می گیرد) ^۷
^۸ (بهترین راه درمان غیبت این است که انسان هیچ گاه از عیب ها و کاستی های خود غافل نباشد، و به جای اینکه در دیگران به دنبال ایراد بگردد، تلاش کند عیوب خود را برطرف سازد) ^۸

اگر در میان جمعی باشیم که از یک مسلمان غیبت می کنند، چه

مسئولیتی داریم؟ وظیفه داریم در صورت امکان تذکر دهیم - یا محل را ترک کنیم و یا ناراحتی خود را در

بیشتر بدانیم **چهره و یا قلباً نشان دهیم.**

غیبت با دهان بسته!

شایسته است توجه داشته باشیم که غیبت کردن همیشه با زبان نیست؛ بلکه گاهی یک اشاره دست، یا صورت، یا تقلید از یک حرکت و رفتار اشخاص نیز می تواند غیبت به شمار آید:

روزی زنی کوتاه قد نزد پیامبر خدا ﷺ آمد تا از ایشان سوالی بپرسد. وقتی جواب سوالش را از پیامبر اکرم دریافت کرد و برگشت، یکی از حاضران آهسته و با اشاره دست، کوتاهی قد آن زن را نشان داد.

پیامبر رحمت فرمود: تو با این کار غیبت او را کردی.^۱

۱۰- رواج کلمات زشت و فحاشی در جامعه سبب چه چیزی می شود؟

۱۱- پیامبر اکرم (ص) درباره افراد فحش دهنده چه می فرمایند؟

۱۲- کسانی که فحش می دهند معمولاً چه زمانی این کار را می کنند؟

۳- ناسزاگویی: یکی دیگر از گناهان زبان، فحاشی و زشت گویی است.^۹ (وقتی شخصی

نسبت به دیگری فحاشی می کند و نسبت های زشت به او می دهد، ناخواسته بذر کینه و دشمنی را در دل

او می پاشد. بسیاری از نزاع ها و درگیری ها با یک دشنام آغاز می شود).^۹

۱۰ (رواج کلمات زشت و فحاشی در جامعه سبب می شود که حیا از میان برود و زمینه برای افزایش

گناهان دیگر فراهم شود. به همین دلیل است که بزرگان دین همگان را از این عمل زشت نهی کرده اند.

پیامبر اکرم ﷺ می فرماید:

۱۱ (خداوند بهشت را بر هر فحش دهنده بدزبان که برایش مهم نیست چه

می گوید و دیگران درباره او چه می گویند حرام کرده است.)*^{۱۱}

کسانی که فحش می دهند، معمولاً وقتی این عمل زشت را انجام می دهند که:

۱۲ (- عصبانی می شوند و نمی توانند خشم خود را مهار کنند؛ فحش می دهند و هر قدر این رفتار را

تکرار می کنند، در آنان بیشتر به عادت تبدیل می شود.

- قصد شوخی دارند و می خواهند دیگران را بخندانند و از اینکه دیگران از گفته زشت آنان به

خنده می افتند، لذت می برند.

البته برخی نیز به دلیل تربیت نادرست، سخنان زشت را به زبان می آورند و این کار برای آنان

تبدیل به عادت شده است.)^{۱۲}

به نظر شما راه درمان بیماری فحاشی چیست؟

علمای اخلاق برای ترک این عادت ناپسند که موجب آلودگی روح انسان و دوری او از سعادت

می شود، راهکارهایی ارائه کرده اند که در اینجا به برخی از آنها اشاره می کنیم:

جواب ۳ خودت را امتحان کن ص ۹۴

- دوری از کسانی که فحش می دهند و عادت به این کار دارند.

- اندیشیدن به اینکه چه کار زشت و ناپسندی انجام می دهند.

- توجه داشتن به اینکه با فحش دادن چه برکاتی از زندگی آنان حذف می شود و در نهایت نیز

رستگار نمی شوند.

در این صورت است که انسان می تواند با عادت دادن زبان خود به کلمات زیبا و دلنشین و بی بردن

به زشتی فحش، برای همیشه آن را ترک کند.

به نظر شما بهترین واکنش در برابر کسی که عادت به فحش دادن دارد،

چیست؟

بیشتر بدانیم

همه به او می‌گفتند: «رفیق امام صادق علیه السلام»

آن روز هم مثل همیشه در راه با امام صادق علیه السلام صحبت می‌کردند که وارد بازار شدند. خدمتکارش نیز پشت سر آنها حرکت می‌کرد. در میانه راه ناگهان برگشت و پشت سرش را نگاه کرد، اما خدمتکارش را ندید. مقداری که راه رفتند دوباره برگشت، ولی باز هم خبری از خدمتکارش نبود. وقتی برای سومین بار پشت سرش را نگاه کرد و باز هم او را - که حواسش به مغازه‌ها بود و کمی عقب مانده بود- ندید خیلی عصبانی شد. کمی بعد وقتی چشمش به خدمتکارش افتاد با خشم دشنام زشتی به پدر و مادر او داد و گفت: «تا حالا کجا بودی؟»

تا این جمله از دهانش خارج شد، امام صادق علیه السلام دستش را به علامت تعجب بلند

کرد و بر پیشانی خود زد و فرمود:

سبحان الله! تو به او و خاندانش چنین دشنامی می‌دهی؟ من تو را

به تقوا و پرهیزکاری می‌شناختم. اما اکنون معلوم شد که در تو تقوایی نیست.

مرد فوراً جواب داد:

ای فرزند رسول خدا، این مرد اهل سرزمین‌های کفر است و پدر و مادرش نیز اهل آنجا هستند. آنها اصلاً مسلمان نیستند.

امام باز هم او را نصیحت کرد، اما آن مرد زیر بار نمی‌رفت.
پس از اینکه مشخص شد او فردی فحاش است و نه تنها از عمل زشت خود پشیمان نیست؛ بلکه از این کار دفاع هم می‌کند، امام از او جدا شد و دیگر کسی او را با امام صادق علیه السلام ندید.^۱

- ۱- دو مورد از عواقب دروغ گفتن را بیان کنید.
- ۲- رواج غیبت در جامعه چه آثار شومی بر روابط مردم با یکدیگر خواهد گذاشت؟
- ۳- چه راهکارهایی برای درمان عادت زشت ناسزاگویی وجود دارد؟

پیشنهاد

پرسش‌های زیر را با دقت بخوانید :

- ۱- کسی که از روی غفلت مرتکب غیبت شده است، چگونه می‌تواند این گناه بزرگ را جبران کند؟
  - ۲- آیا مواردی وجود دارد که بازگویی عیب‌های افراد جایز شمرده شده باشد؟
- درباره این پرسش‌ها با افراد آگاه گفت‌وگو کنید و در جلسه بعد، پاسخ را برای هم‌کلاسی‌هایتان بخوانید.

۱- برگرفته از کافی، ج ۲، ص ۳۲۴.

الهی

خدایا،

تو خوب می‌دانی که
کاهی دروغ گفته‌ام،
کاهی نصیبت کرده‌ام،
کاهی به دیگران ناسزا گفته‌ام،
و می‌دانم که همه اینها نزد تو زشت و گناه است.

مهربانا،

یاری‌ام کن تا هیچ‌گاه مرتکب این گناهان نشوم
و اگر به خطا مرتکب شدم، به سرعت از آن به سوی تو بازگردم؛
یاری‌ام کن تا قبل از هر سخنی درباره آمارش بیندیشم.

خدایا،

به من توفیق ده به اصلاح عیب‌های خود پردازم،
تا از پرداختن به عیب‌های دیگران بازمانم و مردم، از من و زبانم در آسایش باشند.

تو هم اگر می‌خواهی چند کلام با پروردگارت سخن بگو.

.....

.....

.....

